

Funktionsrättskonventionen och LSS

Ju mer jag läser "FN konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning" (som jag vidare i min text väljer att kalla Funktionsrättskonventionen alternativt bara FN-konventionen) inser jag att den kan användas som ett komplement till "Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade" (LSS).

FN-konventionen omfattar dock betydligt fler personer än LSS. Den är ofta mycket tydligare, som till exempel att kommunikation och språk är en del av tillgänglighet. FN-konventionen beskriver även tydligare vad som är diskriminering.

Funktionsrättskonventionen är ännu inte svensk lag, men sedan barnkonventionen är beslutad att bli det, så pågår diskussioner om att även denna konvention ska bli svensk lag. Egentligen har dock staten redan vid sin ratificering av konventionen lovat att innehållet, dvs. rättigheterna, ska förverkligas på alla nivåer i samhället. Liksom LSS som är svensk lag brister det dock också i efterlevnaden av Funktionsrättskonventionen.

Kunskaper om LSS har inte prioriterats varken av kommuner, landsting, departement eller av Förvaltningsrätten. Utvecklingen för LSS-gruppen har försämrats de senaste 10 åren i stället för att förbättrats, tvärtom vad de flesta övriga i befolkningen har fått. Det anmärkningsvärda är att det strider både mot LSS mål och mot artiklar i FN-konventionen.

Vad är Funktionsrättskonventionen?

I december 2006 antog FN Konventionen för mänskliga rättigheter för människor med funktionsnedsättningar "FN konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning". Den antogs av Sveriges Riksdag i 13 november 2008 och ratificerades i sin helhet den 16 december samma år. En stat som antagit konventionen ansvarar för att rättigheterna förverkligas på alla nivåer i samhället.

FN-konventionen består av ett förord och 50 artiklar. Artiklarna 1-4 beskriver grundläggande principer, 5-30 är rättighetsartiklar. Artiklarna 31-50 är procedur regler, hur genomförande, uppföljning och övervakning ska ske.

Viktiga artiklar i FN-konventionen i jämförelse med LSS.

Den första är **artikel 3** om allmänna principer, där en "lika möjligheter" sticker ut. Generellt är principerna annars mer övergripande och slår fast hur personer med funktionsnedsättningar ska kunna delta fullt ut i samhället. Men principen "lika möjligheter" är delvis avvikande mot de övriga. Där står som förklaring, att om en kommun skulle ge alla rullstolsbundna samma insats utan hänsyn till olikheter i levnadssituationer, så blir det fel i förhållande till principen "lika möjligheter" i artikel 3, då olika personer har olika behov. Samma insats till alla ger därmed inte "lika möjligheter".

Artikel 7 handlar om barn med funktionsnedsättning och där var FN:s övervakningskommitté orolig för att barnen i Sverige som omfattas, inte regelmässigt är delaktiga i beslut som rör deras liv. Och att de saknar möjligheter att uttrycka sina åsikter och önskemål. Vi ser i vår uppföljning av LSS att brister

finns även där. Till exempel har allt fler barn med svåra funktionsnedsättningar förlorat sin personliga assistans under de senaste åren. Många barn får även avslag eller förlorar annat stöd med hänvisning till "föräldra-ansvaret". Detta är knappast förenligt med vare sig LSS eller Funktionsrättskonventionen. Andra problem som övervakningskommittén tar upp är stödet i skolan minskar i stället för att öka. Många med neuropsykiatriska diagnoser är hårt drabbade.

Artikel 8 handlar om statens ansvar för att medvetengöra för allmänheten hur situationen för personer med funktionsnedsättningar ser ut. FN:s övervakningskommitté har konstaterat att både allmänhet och myndigheter brister i kunskaper om detta.

Funktofobi, nedlåtande attityder mot personer med funktionsnedsättningar, ökar i Sverige. Regeringen underlåter att uppmärksamma detta såväl som andra allvariga problem, som dålig hälsa, hög arbetslöshet och dålig ekonomi.

Artikel 9 handlar om tillgänglighet. Det är en artikel som ska ge personer med funktionsnedsättningar möjlighet att leva oberoende och delta fullt ut i samhället, genom att åtgärder görs för att identifiera hinder och undanröja dessa inom alla områden.

Kraven på tillgänglighet är betydligt skarpare skrivna i FN-konventionen än i LSS. Orsaken kan kanske vara att LSS fokuserar på de insatser som beskrivs i 9 paragrafen. Men för att uppnå "ett liv som andra" är det en brist i LSS och där är FN-konventionen ett bra komplement.

Artiklarna 12 till 20 beskriver våra lagstadgade rättigheter som är personliga, något som personer med funktionsnedsättningar historiskt haft stora problem med att få tillgång till. Vi ser fortfarande brister i vårt samhälle avseende dessa rättigheter.

Artikel 12 och artikel 13 beskriver likhet inför lagen och tillgång till rättssystemet.

Konventionsstaterna ska se till att personer med funktionsnedsättning har rätt att i alla sammanhang bli erkända som fullvärdiga medborgare. Konventionsstaterna ska se till att personer med funktionsnedsättning åtnjuter rättskapacitet på lika villkor som andra i alla hänseenden. Konventionsstaterna ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att erbjuda personer med funktionsnedsättning tillgång till det stöd de kan behöva för att utöva sin rättskapacitet. Staten ska garantera att personerna respekteras och att de inte utsätts för otillbörlig påverkan.

Staten ska ge effektiv tillgång till rättssystemet för alla personer på lika villkor. Det innebär för vissa funktionsnedsatta att de ska erbjudas relevanta anpassningar för att kunna delta. Det innebär också att staten ska se till att alla de som arbetar inom rättssystemet ska ha kunskap om olika funktionsnedsättningar och vad dessa innebär.

Både relevanta anpassningar och rättspersonalens kunskap brister i Sverige. Även stödet i rättsprocessen saknas (rättshjälp).

Artiklarna 18-20 beskriver rätt till fri rörlighet, rätt till att leva självständigt och att delta fullt ut i samhället samt specifikt i artikel 20 om personlig rörlighet. I alla dessa fall finns mer eller mindre hinder i vårt samhälle, som då innebär otillåtna begränsningar för personer med funktionsnedsättningar. Många av dessa beror dessutom på myndighetsbeslut!

Enligt **artikel 18 och artikel 19** ska även personer med funktionsnedsättningar ha rätt till fri rörlighet, dvs. välja var de vill bo och med vilka de vill bo. Men så fungerar det inte för LSS-gruppen. De kan till och med tvångsflyttas mellan gruppboende när kommunerna vill. De har märkligt nog stöd för detta genom en osannolik dom i HFD: Man kan dessutom indirekt tvinga personer att flytta då de förlorar sin personliga assistans. Och bor du på gruppboende och inte beviljas ledsagare för en resa utanför kommunen har du i praktiken hamnat i kommunarrest. Även detta är en konsekvens av en märklig dom i HFD.

Tillsammans med **artikel 20** förtydligar dessa rättighetsartiklar på ett utmärkt sätt problem som inte fullt ut tas upp i LSS! De beskriver på ett tydligt sätt brister i det stöd som behövs för att LSS-gruppen ska få möjlighet till ett liv som andra som utlovas i lagen. Den rätt till delaktighet som artikel 19 kräver finns egentligen även i LSS, men fungerar ofta inte.

Nästa artikel i FN-konventionen som är viktig för att förstärka LSS är **artikel 25** som beskriver rätten till Hälsa på lika villkor som alla andra medborgare, plus den särskilda hälsoservice som funktionshindret kräver. Och att den ska ges utan diskriminering är självklart? Tyvärr måste vi konstatera att inget är så självklart för våra myndigheter som har ansvaret. MFD och Folkhälsomyndigheten har också alarmerat om detta. "Lika hälsa för alla" är ännu inte genomfört!

Artikel 27 om rätten till arbete och syselsättning i FN-konventionen är en nyttig påminnelse och förstärkare till LSS. I den står; Konventionsstaterna erkänner rätten till arbete för personer med funktionsnedsättning på lika villkor som för andra. Det innefattar rätten att kunna förtjäna sitt uppehälle genom fritt valt eller antaget arbete på arbetsmarknaden och i en arbetsmiljö som är öppen, som främjar integration och är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.

Uppföljningskommittén för FN-konventionen är oroad över utvecklingen i Sverige avseende syselsättning med mycket högre andel arbetslösa personer med funktionsnedsättning än för befolkningen i övrigt. Intresseorganisationerna har konstaterat att det finns betydande problem i stödet för att få ett arbete. Till exempel har bara några få procent av personer med urvecklingsstörning ett jobb på den öppna arbetsmarknaden. Det som oroar extra är att de utan arbete hamnar i en ond spiral med dålig ekonomi, sämre hälsa osv.

Artiklarna 28-30 i Funktionsrättskonventionen handlar om levnadsstandard, trygghet och möjlighet att delta i det offentliga livet, såväl i det politiska som i fritids- och kulturlivet. Fortfarande finns stora brister kvar som inte har åtgärdats.

En sådan beskrivs i **artikel 28** som handlar om tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet. Konventionsstaterna ska ge personer med funktionsnedsättning rätten till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj. Detta innefattar tillräckligt med mat, kläder och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor. Staten ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att trygga och främja att denna rätt förverkligas utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning att åtnjuta social trygghet utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning och ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att trygga och främja att denna rätt förverkligas.

I flera rapporter har konstaterats att personer med svårare funktionsnedsättningar både har större kostnader och sällan har en riktig inkomst från ett arbete på öppna marknaden. Garantibidragen man

då får är för låga – kanske som en "piska" för att alla skall arbeta och inte leva på bidrag? Det leder naturligtvis till en sämre levnadsstandard.

Tryggheten både i att behålla sitt stöd och att kunna få en stadigvarande bostad har naggats i kanten av våra myndigheter. Till och med Högsta förvaltningsdomstolen, HFD, tillåter att kommuner tvångsflyttar personer mot deras vilja. Tryggheten att få stöd av rätt personer är i dag också ett problem, då kravet på utbildning och vidareutbildning naggats i kanten. De ständiga upphandlingarna av välfärdstjänster som nu även inkluderar boenden leder knappast till trygghet för brukarna. De görs av politiska skäl eller av det allmännas lönsamhetsjakt.

I 7 § i LSS sägs bland annat att insatserna ska vara varaktiga, d v s personen som är beviljad insatsen ska känna en trygghet i vetskapen att hjälpen finns för att ha goda levnadsvillkor med fullt självbestämmande. Den paragrafen funkar allt sämre då allt fler förlorar olika LSS-insatser med hänvisning till "ändrad rättspraxis" utan att hjälpbehoven ändrats. Eller av att många kommuner väljer att tidsbegränsa insatser som ofta behövs hela livet.

Artikel 29 handlar om att kunna delta fullt ut i det politiska livet och är just nu högst aktuellt. Att så inte är fallet har knappast undgått någon. Det leder till att personer med funktionsnedsättningar är kraftigt underrepresenterade i våra folkvalda församlingar.

Artikel 30 rörande deltagande i fritids- och kulturliv har likaså uppmärksammats i både Funktionsrättskonventionen och LSS. Trots detta finns stora brister?

Hur överensstämmer Funktionsrättskonventionen och LSS?

Konventionens rättighetsartiklar förtydligar problem som inte fullt ut tas upp i LSS. Dessa är således utmärkta att ta med i tolkningar av det stöd en person i LSS-gruppen har rätt till. Tillsammans kan de kanske ge ett liv som andra med goda levnadsvillkor.

Artikel 28 är ett utmärkt komplement till LSS där Funktionsrättskonventionen bättre beskriver hur ekonomin bör vara och att den ständigt ska förbättras i den omfattning som sker i övrigt i samhället. Den beskriver merkostnadsprincipen bättre och tydliggör att ingen i gruppen ska behöva leva i fattigdom. Den tar tydligare upp att personerna har rätt till social trygghet samt rätt till samhällets stöd. Det vill säga mycket av det vi just nu har problem med i myndigheternas tolkning av LSS!

Målet med LSS är inte uppnått efter de 25 år lagen har funnits. Kanske är det så att Funktionsrättskonventionen måste bli svensk lag för att LSS-målet om ett liv som andra med goda levnadsvillkor, trots funktionshinder, äntligen ska uppnås?

Vi intresseorganisationer måste påbörja detta intressepolitiska arbete redan nu! Har vi lyckats med Barnkonventionen så borde Funktionsrättskonventionen stå på tur! Våra medlemmar förväntar sig att vi agerar!